

Länsstyrelsen
Örebro län

Torbjörn Nilsson
Michael Andersson
Direkt: 019-19 35 60
michael.andersson@t.lst.se

SKÖTSELPLAN
2005-06-16

Dnr: 5112-02514-2003

Skötselplan för naturreservatet Torpadalen i Askersunds kommun

Bilaga 2 till beslut om bildande av naturreservat

1. Syfte

Syftet med reservatet är att:

1) Bevara biologisk mångfald

Här avses att bevara djur, växter och svampar knutna till naturskogsartade miljöer, till stabilt fuktiga miljöer, till raviner och bäckmiljöer och till skogsmiljöer rika på lövträd.

2) Bevara och vårda värdefulla naturmiljöer

Här avses att bevara och förstärka naturskogs kvaliteter i ett sammanhängande område med flera olika skogstyper, samt att bevara områdets speciella hydrologi med ett meandrande vattendrag omgivet av mark med källor.

3) Skydda livsmiljöer för skyddsvärda arter

Här avses att bevara möjliga häckningsmiljöer för hotade och störningskänsliga fåglar och skydda dessa från störningar.

4) Tillgodose behovet av områden för friluftslivet

Här avses att friluftsliv som grundar sig på allemansrätten ska kunna bedrivas i reservatet och att besökare ska kunna se och uppleva områdets typiska livsmiljöer och arter.

2. Områdesbeskrivning

2.1 Administrativa data

Objektnamn	Naturreseptet Torpadalen
RegDOS-id	2843
Skyddsform	Naturresept
Län	Örebro län
Kommun	Askersunds kommun
Församling	Snavlunda
Naturgeografisk region	Skogslandskapet i Tiveden – Tylöskogen – Kolmården
Ekonomiska kartblad	9E7i och 9E7j
Markslag	Skogsmark 44 ha (varav en liten del utgörs av bäckens areal, som varierar med vattenföringen)
Naturtyper	Alsumpskog 14 ha (varav en liten del utgörs av bäckens areal, som varierar med vattenföringen) Övrig sumpskog 4 ha Hällmarkstallskog 4 ha Övrig skog 22 ha (barrskog, blandskog och lövskog; mindre delar utgörs av tidiga successionsfaser)
Prioriterade bevarandevärden	Död ved, grova lövträd, gamla tallar

2.2 Naturförhållanden

Torpadalen är en långsträckt dalgång som i öster avgränsas av en markant bergbrant, Borgaberget. I botten av dalgången finns en tydligt utbildad ravin med en meandrande bäck. Ravinen och den bergiga östra dalsidan är beväxta med skog. Naturreseptatet omfattar dels ravinen inklusive skogen på ömse sidor om denna, dels skogen i förkastningsbranten, och dels skog öster om denna uppe på bergsplatån.

I ravinens botten är marken fuktig till blöt och bevuxen med klibbalsumpskog. Källor tränger upp genom marken på ett flertal platser. Längs bäcken växer grova klibbalar och rikligt med strutbräken. Vegetationen tyder här på att bäcken översvämmar sina breddar, förmodligen så gott som årligen under våren.

Bäcken är i huvudsak lugnflytande. Den visar inga spår av kanalisering eller liknande påverkan. Bäckens medelvattenföring är beräknad till 0,14 m³/s, högsta högvattenföring till 3,0 m³/s, medelhögvattenföring till 1,2 m³/s och medellågvattenföring till 0,01 m³/s (SMHI 1980).

På ravinens sidor är marken frisk och skogen övergår i en lövblandstyp, utom på några ställen där grandominerad skog når ner till ravinens botten. Högre upp minskar lövinslaget och skogen blir helt barrdominerad. Några mindre delar av skogen utgörs av igenväxande åker och betesmark. Skogsmarken uppe på berget är bevuxen med barrskog och blandskog. I nordöst finns ett blandskogsparti med stort lövinslag och inslag av hasselbuskar.

Död ved, som är viktigt som livsmiljö för många insekter, svampar, lavar och mossor, finns rikligt både i ravinen och i delar av den högre belägna barr- och blandskogen. I branten finns stora lodytor, dvs nästan lodrät stupande stenytor, som tack vare ett stabilt och fuktigt mikroklimat är värdefulla miljöer för mossor och lavar.

De naturtyper enligt Natura 2000-systemet som finns inom naturreseptatet är klippvegetation på silikatrika bergssluttningar (8228), västlig taiga (9010), skogbevuxen myr (91D0), lövsumpskog av fennoskandisk typ (9080) och alluviala lövskogar som tidvis är översvämmade (91E0). Arealen av var och en av dessa har inte kartlagts i detalj. Det kan göras senare om det skulle bli aktuellt att anmäla området till nätverket Natura 2000.

Utförligare beskrivning av områdets naturförhållanden finns i Andersson (2002).

2.3 Historisk och nuvarande mark- och vattenanvändning

Ravinen var under 1800-talet huvudsakligen brukad som slåtteräng. Delar av ravinen användes för slåtter så sent som på 1940- och 1950-talen. Bergbranten torde ha varit till stora delar skogklädd även under 1800-talet. Några mindre partier har varit åker. Den historiska markanvändningen beskrivs utförligare av Andersson (2002). Idag är hela reservatsområdet skogsmark, även om några mindre delar ännu inte vuxit igen.

Vid Norra Torpa, i reservatets norra ände, utnyttjades vattenkraften i en kvarn redan på 1700-talet. Åren 1918-1920 byggdes här ett vattenkraftverk som var i drift till 1947 eller 1948. Åren 1989-1990 uppfördes ett nytt vattenkraftverk på samma plats, strax uppströms naturreservatet. På Norra Torpa sker även visst uttag av vatten för bevattningsändamål

2.4 Bevarandevärden

2.3.1 Biologiska bevarandevärden

Skogen utgörs till stor del av äldre skog med god tillgång på gamla träd och död ved, många olika trädslag och en mängd olika substrat som kan utgöra växtplatser för specialiserade arter, t ex träsocklar, lodytor och block. Här finns också skogstyper som det råder brist på i skogslandskapet i stort, som lövdominerad skog och solexponerad tallskog av hög ålder. Bäckerna och källorna i marken bidrar till att skapa ett stabilt fuktigt mikroklimat som gynnar krävande arter. Flera rödlistade arter av kryptogamer har påträffats i området: vedtrappmossa, grön sköldmossa, aspgelélav, veckticka, gransotdyna och kandelabersvamp.

Bergbranterna i området utgör en tänkbar häckningsmiljö för hotade och störningskänsliga fågelarter. På 1990-talet har pilgrimsfalk observerats tillfälligt och en berguv har uppehållit sig i området en längre tid.

2.3.2 Kulturhistoriska bevarandevärden

Inom reservatsområdet finns tre objekt som är upptagna i fornminnesregistret: fornborgen på Borgaberget (RAÄ nr 60, R-märkerad på ekonomisk karta), grottan med "Kungakammaren" (RAÄ nr 62) som enligt sägen varit gömställe för en flyende kung, samt brunnskällan (RAÄ nr 64) vid brantens fot. I bergsslutningen finns även andra lämningar av visst kulturhistoriskt intresse: en torplämning (Skog o Historia objektnr 4465), en jordkula efter en backstuga (Skog o Historia objektnr 4485) samt lämningen av en jaktstuga (ej upptagen i Skog o Historia) uppförd av Carl Burenstam, den siste adlige ägaren av Tjälvesta.

2.3.3 Geovetenskapliga bevarandevärden

Området innehåller många geologiskt intressanta fenomen: höga glidytebranter, klyftbildningar, en stor blockansamling, en markant rasbrant, ravin- och meanderbildning (Ekholm & Hallin 1980). Bäckens uppvisar ett tydligt meandrande lopp. Den påverkas av reglering uppströms, men visar inga spår av kanaliseringar. På ett stort antal platser i ravinen bryter källflöden fram.

2.3.4 Bevarandevärden för friluftsliv

Området är idag måttligt utnyttjat för friluftsliv. Både utsikten från Borgaberget och den frodiga grönskan nere i ravinen kan antas ha ett attraktionsvärde för många människor. Vissa klippväggar i området nyttjas av bergsklättrare, särskilt för klättring på is vintertid. Klättring i reservatet kräver tillstånd av Länsstyrelsen, för att begränsa skador på klippvegetation och störningar på häckande fåglar.

2.5 Källförteckning

- Andersson, M. 2002. Torpadalen – inventering och naturvärdesbedömning. Länsstyrelsen i Örebro län.
- Ekholm, E. & Hallin, G. 1980. Översiktlig naturinventering av Askersunds kommun (utom Tiveden). Askersunds kommun och Länsstyrelsen i Örebro län, Naturvårdsenheten. Publikation 1980: 3.
- SMHI. 1980. Brev från statshydrolog B Jansson till Torpa Trä AB, beteckning 1113/323, datum 1980-03-31.

3. Skötselområden med mål och åtgärder

Reservatet är indelat i fem skötselområden, med utgångspunkt från den skötsel som ska genomföras:

1. Skogsmark för fri utveckling
2. Lövdominerad skog med hassel
3. Vattendrag
4. Kulturhistoriska lämningar
5. Anläggningar för friluftsliv

3.1 Skötselområde 1: Skogsmark för fri utveckling (43 ha)

Skötselområdet omfattar de flesta skogstyperna inom reservatet, från alsumpskogen nere i ravinen till hällmarkstallskogen uppe på berget.

Mindre partier utgörs av lövskog i tidig igenväxningsfas eller planterad granskog.

Mål

Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda:

- Grövre (>30 cm dbh) döda träd förekommer med i genomsnitt minst 20 kubikmeter/hektar i skötselområdet.
- Grövre (>30 cm dbh) döda lövträd förekommer med i genomsnitt minst 20 kubikmeter/hektar i alsumpskogen.
- Arterna vedtrappmossa, grön sköldmossa, aspgelélav, veckticka, gransotdyna och kandelabersvamp finns inom området.

Skötselåtgärder

Inga skötselåtgärder är helt nödvändiga. Ett starkt lövträdsinslag i ravinen bedöms bibehållas av hög markfuktighet och återkommande översvämningar.

Om resurser finns är det önskvärt att yngre granplanteringar avvecklas så att en mer naturlig skog återkommer snabbare. Om det är möjligt att utan risk för skog utanför naturreservatet bränna planterad granskog inom reservatet så ger detta en extra naturvårdsnytta, eftersom branden som störningsfaktor i skogslandskapet är så sällsynt idag. Reservatets smala form gör det dock osannolikt att sådan naturvårdsbränning kan genomföras. Enklare och billigare vore att göra en eller ett par hårda gallringar i planteringarna. Gallringen inriktas då på att skapa luckigare bestånd med större inslag av andra trädslag än gran.

3.2 Skötselområde 2: Lövdominerad skog med hassel (1 ha)

Skötselområdet omfattar ett lövdominerat bestånd med stort inslag av hasselbuskar. Trädslagssammansättningen är med största sannolikhet ett resultat av äldre tiders brukande.

Mål

Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda:

- Trädskiktets lövandel är minst 90%.
- Hassel utgör minst 50% av buskskiktet.
- Död lövved, såväl av grövre träd som av klenare träd och hasselbuskar, förekommer med i genomsnitt minst 10 kubikmeter/hektar.

Skötselåtgärder

Barrträd röjs undan eller ringbarkas.

Om krontaket av lövträd så småningom sluter sig så tätt att hasseln får svårt att klara sig bör även gallring av lövträden ske. Gallringen inriktas då på att gynna uppkomsten på sikt av ett antal riktigt grova lövträd i beståndet.

3.3 Skötselområde 3: Vattendrag

Skötselområdet omfattar den bäck som rinner från nordväst till sydost genom reservatet, samt de små tillflöden som finns inom reservatet.

Precis uppströms naturreservatet finns ett litet vattenkraftverk. Villkoren för kraftverket har inte fastställts i vattendom/miljödom. Samråd har skett med Länsstyrelsen 1989 i samband med byggandet av kraftverket (dnr 2475-11105-89). Fortsatt reglering bedöms inte hota de kända naturvärdena nedströms kraftverket. Skulle denna bedömning ändras kan Länsstyrelsen ingripa som tillsynsmyndighet för vattenverksamhet, oavsett naturreservatet. Detsamma gäller det vattenuttag för bevattning som sker från bäcken. Dessa frågor berörs därför inte av reservatsföreskrifterna.

Bäverns dammbyggande har stor inverkan på vattendraget. Denna inverkan kan betraktas som en del av den naturliga störningsdynamiken och bör därför få fortgå så länge den inte orsakar några problem. Om en bäverdamm skulle förorsaka försumpning av mark utanför naturreservatet, eller i anslutning till allmän väg som går genom reservatet, får dock utrivning av dammen utföras. Risken för att en bäverdamm orsakar försumpning utanför reservatet är liten, eftersom bäcken i större delen av sin sträckning ligger betydligt lägre än de närliggande markerna utanför reservatsgränsen.

Mål

Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda:

- Bäckens meandring och återkommande översvämning formar topografi och vegetation i ravinens botten.
- Vattenföringen ej förändras så att naturvärdena påverkas negativt.

Skötselåtgärder

Inga.

3.4 Skötselområde 4: Kulturhistoriska lämningar

Skötselområdet omfattar de lämningar som beskrivits i avsnitt 2.3.2 ovan.

Mål

Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda:

- Lämningarna är oförstörda och inte mer bevuxna än att det går lätt att se dem.
- Fornborgen och torplämningen är skyltade.

Skötselåtgärder

På fornborgen bör stenvallarna hållas fria från träd och buskar. Innanför vallarna kan röjning av mindre träd och buskar göras för att öka sikten inom fornborgen och utsikten österut över dalen.

Igenväxning av brunnskällan bör motverkas.

Igenväxning av torplämningen, backstugan och Burenstams jaktstuga bör också motverkas. Döda träd som redan fallit bör dock ligga kvar av hänsyn till växt- och djurlivet.

Vid "Kungakammaren" bedöms inga skötselåtgärder vara aktuella.

Skyltar som berättar om fornborgen och torplämningen finns på dessa platser längs den markerade stigen.

3.5 Skötselområde 5: Anläggningar för friluftsliv

Anläggningarna för att underlätta och kanalisera friluftslivet i området omfattar en parkeringsplats för tre-fyra bilar i reservatets sydöstra del (se karta, sista sidan), en stig och två informationsskyltar om reservatet.

Den markerade stigen börjar vid den planerade parkeringsplatsen och följer en gammal brukningsväg nästan ända upp till fornborgen. De sista två-tre hundra meterna utgörs den av naturstig, eftersom den gamla brukningsvägen upphör vid några mycket små igenväxta åkertegar. Stigen fortsätter norrut från fornborgen och tar av ned i dalen, över bäcken och vidare över Södra Torpa mellan åkern och hagen upp till vägen. Denna del av stigen är inte markerad och kommer inte att sättas ut på kartor eller underhållas. (En stigdragning förbi Brunnskällan bedöms som mindre lämplig då marken i det området tidvis är mycket sank.)

Informationsskyltar placeras dels i söder vid den markerade stigens början vid parkeringsplatsen, dels i norr, där reservatet ansluter till en skogsbilväg vid Byrlunda. Om resurser finns kan utöver de två allmänna informationsskyltarna även särskilda skyltar med närmare information om de kulturhistoriska lämningarna sättas ut vid dessa.

Klätterverksamhet i området bör ske i ordnade former för att begränsa slitage på berghällar och på lavfloran på dessa. Klättring när hållarna är isklädda torde inte behöva medföra nämnvärt slitage. Klätterverksamheten bör också koncentreras till lämplig del av området, så att branter i andra delar är ostörda till förmån för fågellivet. Genom att sådan verksamhet blir tillståndspliktig kan de närmare villkoren utformas i samförstånd mellan Länsstyrelsen och de föreningar eller enskilda som söker tillstånd.

Mål

- Två väl underhållna informationsskyltar med beskrivning av reservatet ska finnas.
- En parkeringsplats med utrymme för tre-fyra personbilar ska finnas.
- En väl underhållen stig som går genom flera olika skogstyper inom reservatet ska finnas.

Skötselåtgärder

Anläggande av parkeringsplats.
Röjning och utmärkning av stig.
Uppsättning av informationsskyltar.

4. Uppföljning

4.1 Uppföljning av skötselåtgärder

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av genomförda skötselåtgärder sker i slutet på varje år, de år då åtgärder har genomförts. Den som Länsstyrelsen anlitat för en skötselåtgärd ansvarar för dokumentation av vad som genomförts och när det gjorts.

4.2 Uppföljning av bevarandemål

Ett program för uppföljning av reservatets bevarandemål ska utarbetas av Länsstyrelsen.

5. Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder

Skötselåtgärd	När	Prioritet	Finansiering
Utmärkning av reservatsgränsen	År 2005	1	Reservatsanslag
Informationsskyltar om reservatet	År 2005	1	Reservatsanslag
Informationsskyltar om fornborgen och torplämningen.	Senast år 2006	2	Reservatsanslag
Röjning och markering av stig	År 2005	1	Reservatsanslag
Parkeringsplats	År 2005	1	Reservatsanslag
Röjning (el ringbarkning) av barrträd i skötselområde 2	Senast år 2006, sedan var 12:e år	1	Reservatsanslag
Gallring (el bränning) av granplanteringar	Senast år 2010	2	Reservatsanslag
Röjning på fornborgen (främst vallarna)	Senast år 2006, sedan var 12:e år	2	Reservatsanslag
Röjning av brunnskällan, torplämningen och jordkulan	Senast 2006 och sedan var 12:e år	2	Reservatsanslag
Uppföljning av skötselåtgärder	Efter åtgärd	1	Reservatsanslag
Uppföljning av bevarandemål	Enligt program som upprättas av Lst	1	Reservatsanslag
Uppföljning av gränsmarkering	Var 6:e år	1	Reservatsanslag